

İBRAHİM QULİYEV

Bakı İslam Universiteti

E-mail: quliyev.ibrahim.78@mail.ru

HÜZEYFƏ BİN YƏMAN VƏ ONUN HƏDİS ELMİNDƏ YERİ

Məqalədə Hüzeyfə bin Yəman haqqında geniş və hərtərəfli məlumat verilməmişdir. Hüzeyfə bin Yəman Məkkədə doğulmuş, Mədinədə boya-başa çatmışdır. Onun doğum tarixi dəqiq olaraq bilinməsə də atası ilə birlikdə 624-cü ildə baş verən Bədr müharibəsindən əvvəl müsəlman olduğu məlumdur. Bu müharibədə Peyğəmbərə [s] kömək məqsədilə yola çıxan ata-oğul yolda müşriklər tərəfindən tutulmuş, ancaq Peyğəmbərə [s] qoşulmaqacaqları barədə söz verdikləri üçün sərbəst buraxılmışdılar. Onlar Peyğəmbər [s] yanına yetişdikləri zaman vəziyyəti ona izah etmiş, Peyğəmbər [s] də onlara vədələrini xilaf olmalarını, sözlərinin üstündə durmalarını tövsiyə etmiş və beləliklə, onların döyüşə qatılmalarını istəmişdir. Tarixçilərin verdikləri məlumatlara görə, Hüzeyfə Bədr müharibəsindən başqa aparılan bütün müharibələrdə iştirak etmişdir.

Açar sözlər: İslam, Məhəmməd, Peyğəmbər, Hüzeyfə, hədis.

İslam dini zühür edərək Hüzeyfənin atası və Əbs oğullarından 11 nəfər Peyğəmbərin [s] yanına gəlib müsəlman olduqlarını onun hüzürünə açıqlamışdılar. Bu, Mədinəyə hicrətdən əvvəl olmuşdu. Buna görə də Hüzeyfə Məkkə asılı, Mədinədə doğulmuş hesab olunur.

Hüzeyfə bin Yəman müsəlman bir ailədə yetişmiş, Allahın dinini erkən qəbul edənlərdən olan bir ata-ananın himayəsində tərbiyə olmuş və Peyğəmbəri [s] görmədən müsəlman olmuşdur. O, Peyğəmbəri [s] görmək arzusu ilə yaşayır, müsəlman olduğundan bəri davamlı olaraq o həzrətlə bağlı xəbərləri öyrənir, onun xüsusiyyətlərini soruşurdu. Bir gün o, Peyğəmbəri [s] görmək üçün Məkkəyə getmişdi. O, Peyğəmbəri [s] görün kimi belə demişdi:

- Ey Allahın Rəsulu! Mən mühacirlərdənəm, yoxsa ənsardan?

Peyğəmbər [s] belə buyurdu:

- İstəyirsən mühacirlərdən, istəyirsənsə ənsardan ol. Özün üçün istədiyini seç!

Hüzeyfə dedi:

- Mən ənsardanam, ey Allahın Rəsulu!

Peyğəmbər [s] Mədinəyə hicrət etdikdə, Hüzeyfə onun yanından heç ayrılmırdı.

Onun atası Yəman müharibə zamanı öldürülmüşdü. Belə ki, müharibədə müsəlmanlar düşmən tərəfindən tanınmamaq üçün üzvlərini örtürürmüş. Onun atası da döyüş zamanı müşrik hesab edilərək öldürülmüşdür. Hüzeyfə yaşlı olan atasının ölümünə çox kədərli və məhəbbətli yanaşır, bunun bir səhv nəticəsində meydana gəldiyini düşünürək təsəlli tapmağa çalışmış, həzrət Peyğəmbər [s] ona atasının qanbahasını ödəmək istədiyini bildirirsə də o, bunu qəbul etməyərək onu kasib müsəlmanlara bağışlamışdı [8, s. 362-364]. Xəndək müharibəsində Peyğəmbər [s] Hüzeyfəni kəşfiyyəti məlumatlarının toplanmasına məmur etmiş, ona müşriklərin ordusu haqqında dəqiq məlumat toplamağı tapşırmışdı. Həzrət Peyğəmbər [s] duasını alaraq müşriklərin arasına girən Hüzeyfə şiddətli fir-

tanının onları pərişan etdiyini və bu səbəbdən Mədinəni tərk etdiklərini Peyğəmbərə [s] xəbər vermişdi.

Mühacirlərə ənsar arasında qardaşlıq müqaviləsi zamanı həzrət Peyğəmbər [s] Hüzeyfəni Əmmar bin Yasirlə qardaş elan etmişdi. Həmçinin Peyğəmbərin [s] Hüzeyfəyə xüsusi inamı olduğundan onu zəkat işləri üzrə vəzifəli katiblərdən biri təyin etmiş, Əzd qəbiləsinə zəkat amili olaraq göndərmiş və ona zəkatın şəri əsaslarından bahs edən bir məktub da vermişdir.

Hüzeyfə bin Yəman xəlifə Ömər bin əl-Xəttabın dövründə [634-644] Mədinə vali təyin edilmişdir. Cəsarətli və qüdrətli bir rəhbər olan Hüzeyfə Mədinəni abad etmiş, şəhərin gözəlləşdirilməsi üçün çalışmışdır. O, Nahavənd müharibəsində [642-ci il] orduya komandan təyin edilmiş, həmin müharibədə böyük şücaət göstərərək düşməni təslim olmağa məcbur etmişdi. Adı çəkilən müharibədə düşməni təslim edən Hüzeyfə onları illik müəyyən məbləğdə xərac verməyə məcbur etmişdir. Xatırladaq ki, Dinavər, Həmədan və Rey şəhərləri da Hüzeyfə tərəfindən fəth edilmişdi.

Hüzeyfənin Nüseybina gedərək orada evlənməsi və cüma günləri Mədaindən Səbata getməsi də tarixi mənbələrdə öz əksini tapmışdır. Onun Mədinə və Səbatda oxduduğu bəzi cüma xətbələri mötəbər mənbələrdə yer almışdır. İslam tarixinin ən qəhrəman sərkərdələrindən sayılan Hüzeyfə bin Yəman hicri 36-cı ildə [miladi 656-cı ildə] xəlifə Osmann öldürülməsi [656-cı ildə] və İmam Əliyə [ə] bəyət edilməsindən qırx gün sonra Mədaində vəfat etmişdir.

Hüzeyfənin Əbu Ubeydə, Səfvan, Səd, Səid və Simak adlı dörd oğlu və Əbu Sələmə adlı bir qızı olub. Onun oğlanlarından Əbu Ubeydə və Simak, həmçinin Mədain qazısı olan Səd və qızı ondan hədis rəvayət etmişlər. Belə nəql olunur ki, Hüzeyfə vəfat edərək oğlanlarına İmam Əliyə [ə] itaət etmələrini tövsiyə etmiş, özü də İmam Əliyə [ə] sədaqətli bəyət edənlərdən olmuşdur. Onun oğullarından Səfvan ilə Səid Siffin döyüşündə İmam Əlinin [s] yanına yer almış və şəhid olmuşlar.

Hüzeyfə bin Yəmanın ən mühüm xüsusiyyəti Peyğəmbərin [s] həmdəmi olmasıdır. Peyğəmbərin [s] heç bir səbəbəy vermədiyini bəzi məsləhətləri ona verdiyi, buna görə səhəbələr içərisindəki münafıqların adını və gələcəkdə meydana çıxacaq fitnələrin ondan başqa kimsənin bilmədiyini rəvayət edilmişdir. Hüzeyfə bin Yəman Peyğəmbərin [s] "Sirr yoldaşı" ləqəbilə tanınmışdır. Çünki Peyğəmbər [s] gələcəklə bağlı bir çox xəbərləri, müsəlmanlar içində baş verəcək hadisələri, bütün sırları ona söyləmişdi. Hüzeyfənin özü "Qiyamət gününə qədər olacaq hadisələri Peyğəmbər [s] mənə xəbər verdi" - deyər nəql edir [3, hədis № 45].

Hüzeyfənin həyatda ən çox qorxduğu şey fitnələr idi. Şeytandan Allaha sığındığı kimi, fitnə və fəsaddan da yəne Ona sığınırdu. O həmişə fitnələrin acı nəticələrindən danışıq, müsəlmanların fikir və beynini qarışdıran, onların mənəvi həyatlarını alt-üst edən fitnələrin axır zamanda daha da geniş olacağını bildirir, möminləri onlara qarşı ayıq və diqqətli olmağa dəvət edirdi.

Bir dəfə o belə demişdi: "Fitnənin dayanacaq yeri olan yerlərdən uzaq durun!"

Onun bu xəbərdarlığını eşidənlər soruşurlar: "Ey Abdulləhın atası! Fitnənin çox olduğu dayanacaq yerləri haradı? O, bu cavabı vermişdi: "İdarəçilərin qapısı. Sizdən biriniz bir əmirin [idarəçinin] hüzuruna girir, yerli yola yozaraq təsdiq edir, onda olmayan şeyləri də ona əlavə edərək izah edirsiniz".

Bu əziz səhabəsinin bəsirətli, dərin düşüncəli və məqsədəuyğun bir fikir sahibi olduğunu yaxından bilən Peyğəmbər [s] belə buyurmuşdur: "Məndən sonra sizə Hüzeyfə nə desə, onu təsdiq edin, dediklərini qəbul edin".

Fani aləmdən ayrılacağı əsnada isə belə dua edirdi: "Bu gün dünyadakı son, axirətdəki ilk gündür. İlahi, Səni nə qədər çox sevdiyimi bilirsən, Sənə qovuşmağı mənim üçün xeyirli və mübarək et, mərhəmətini məndən əsirgəmə!" [2, s. 391].

Nəticə etibarilə belə qənaətə gəlmək olar ki, Hüzeyfə bin Yəman hədis elmində böyük nüfuzə malik olmaqla Əhli-beytin [ə] fəzilətlərini dərinədən dərk edənlərdən biri olmuşdur. Onun fəaliyyəti isə daim müsəlman aləminin sarsılmaz inamına bais olmuşdur. Həmçinin o, Nəhavənd müharibəsində orduya komandan təyin edildiyi vaxtda böyük sücaət göstərmiş, düşməni təslim olmağa məcbur etmişdi. Hətta həmin müharibədə düşməni məğlub edən Hüzeyfə onları müəyyən məbləğdə illik xərc verməyə məcbur etmişdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Diyanet İslam Ansiklopedisi: 44 cildə, XVIII c., İstanbul, 1998, 457 s.
2. əl-Cəzəri İbn Əsir. Üsdul-ğəbə: 8 cildə, I c., Beyrut: Darul-kutubil-ilmiiyyə, 1415/1994, 239 s.
3. əl-Heysəbi Qazi İyaz, Əbülfəzil İyaz bin Musa. əş-Şifa bi əhvalil-Mustafa [s]. Mühəqqiq: Əbduh Əli Kuşək. Dubay: I çap, 1434/2013, 344 s.
4. əl-Kufi İbn Əbi Şeybə. əl-Müsənnəf. 16 cildə. ər-Rüşd nəşriyyatı, I çap, Beyrut: 1425/2005, 388 s.
5. əs-Sicistani Əbu Davud. Sünəni-Əbi Davud. 4 cildə. Məktəbətül-əsrriyyə, III çap, Beyrut, 1414/1994, 239 s.
6. Əş-Şami İbn Kasir Əbülfidə İsmail bin Ömər. əl-Bidayə və-nihayə: 15 cildə. IV c. Beyrut: Məktəbətül-maarif, 1410/1990, 433 s.
7. Əş-Şeybani Əhməd bin Hənbəl. əl-Müsənəd. Müəssisətür-risalə, I çap, Beyrut, 1421/2001, 236 s.
8. Əz-Zəhəbi Şihabəddin. Siyər alamin-nübələ: 30 cildə, II c. Müəssisətür-risalə, XI çap, Beyrut, 1417/1996, 344 s.
9. Əz-Zühri Məhəmməd bin Səd. et-Təbəqatül-kubra. 11 cildə. Məktəbətül-Xançı, I çap, Beyrut, 1421/2001, 277 s.
10. Şeyx Səduq. Amalis-Səduq. Müəssisə Ələmi nəşriyyatı, I çap, Beyrut, 2009, 153 s.

Ибрагим Гулиев

ХУЗАЙФА ИБН АЛЬ-ЯМАН И ЕГО МЕСТО В НАУКЕ ХАДИСОВ

Хузайфа ибн аль-Яман был одним из спутников пророка Мухаммада (мир ему и благословение), участвовал вместе с ним в сражениях, а также имел большие заслуги в распространении Ислама. После смерти пророка Хузайфа стал участником Ахль аль-Бейта и цитировал хадисы об их преимуществе.

Хузайфа ибн аль-Яман был единственным из спутников пророка Мухаммада (мир ему и благословение), которого именовали хранителем его секретов.

Ключевые слова: *Ислам, Мухаммад, Пророк, Хузайфа, хадис.*

İbrahim Quliyev

HUDHAYFAH IBN AL-YAMAN AND HIS ROLE IN HADITH SCIENCE

Hudhayfah ibn al-Yaman was one of the companions of the prophet Muhammad (peace and blessings be upon him), who participated with him in battles, and also had done a lot of work in spreading of Islam. After the death of the prophet, Hudhayfah became part of Ahl al-Bayt and quoted the hadith about their superiority.

Hudhayfah ibn al-Yaman was the only companion of the Prophet Muhammad (peace and blessings be upon him) who was called the guardian of his secrets.

Keywords: *Islam, Muhammad, Prophet, Hudhayfah, hadiths.*

(AMEA-nın müxbir üzvü Fəxrəddin Səfərlı tərəfindən təqdim edilmişdir)